

Bruikbaarheid van de DISC voor de psychiatrische diagnostiek van jeugdige delinquenten

N. DITS, J. HARKINK

SAMENVATTING De DISC (Diagnostic Interview Schedule for Children) is op bruikbaarheid beproefd voor de psychiatrische diagnostiek van delinquente jeugdigen. De kinderversie (DISC-C) is onderzocht bij 42 gedetineerde jongens en lijkt, met enkele kanttekeningen, geschikt als hulpmiddel bij de psychiatrische diagnostiek in een jeugdinrichting. De ouderversie (DISC-P) is onderzocht bij 15 ouders van (andere) delinquente jeugdigen ten behoeve van de diagnostiek pro justitia. De bruikbaarheid bleek gering; in de praktijk wordt nu een verkorte ouderversie gebruikt.

[TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 43 (2001) 6, 405-409]

TREFWOORDEN DISC, forensische psychiatrie, jeugdpsychiatrie

Bij jeugdige delinquenten die voorgeleid worden bij de kinderrechter komt veel psychiatrische problematiek voor (Doreleijers 1995). Dat lijkt ook te gelden voor jeugdigen in justitiële jeugdinrichtingen, hoewel nauwelijks prevalentieonderzoek voorhanden is (Boendermaker 1999). Een verbetering van de medisch-psychiatrische zorg in deze justitiële jeugdinrichtingen lijkt nodig, mogelijk met behulp van een diagnostisch meetinstrument (Duits 1997; Ministerie van Justitie 1999).

De forensisch-psychiater en -psycholoog onderzoeken op verzoek van de rechtbank jeugdigen die (ernstige) delicten hebben begaan en bij wie psychiatrische problematiek wordt vermoed. Bij deze rapportage pro justitia over jeugdigen is informatie van de ouders noodzakelijk, is samenwerking met andere disciplines gebruikelijk en is standaardisatie een diagnostisch kwaliteitskenmerk (Duits 2000).

Een diagnostisch meetinstrument kan in de jeugdinrichting dienen voor prevalentieonder-

zoek en als hulp bij medisch-psychiatrische diagnostiek. Bij de rapportage pro justitia kan het een aanvulling zijn op de psychiatrische diagnostiek.

Een overzichtsartikel in dit tijdschrift beschreef het toenemende belang van heldere diagnostische begrippen en betrouwbare meetmethoden in de jeugd-GGZ (geestelijke gezondheidszorg). Gestructureerde interviews blijken voor de classificatie van psychopathologie bij epidemiologisch onderzoek redelijk tot goed bruikbaar, maar duidelijkheid is gewenst over de gebruikswaarde van deze instrumenten voor de klinische praktijk bij verschillende doelgroepen (Esmeijer e.a. 1999). Diagnostische meetinstrumenten kunnen het kinder- en jeugdpsychiatrisch onderzoek niet vervangen; DSM-classificatie via diagnostische meetinstrumenten is slechts onderdeel van het diagnostisch proces.

In het licht van het bovenstaande beschrijft dit artikel twee onderzoeken naar de gebruikswaarde van een diagnostisch meetinstrument, de DISC (Diagnostic Interview Schedule for Chil-

dren) (Kasius 1993), bij delinquente jongens en bij ouders van delinquente jeugdigen. Daarbij is vooral gekeken naar eventuele afnameproblemen. Het betreft geen onderzoek naar de psychometrische eigenschappen van het instrument.

DISC EN DICA-R

De DISC en de DICA-R (Diagnostic Interview for Children and Adolescents Revised) zijn de meest geschikte instrumenten om de psychopathologie van delinquente jeugdigen te classificeren. Dat blijkt uit literatuuronderzoek, waarbij de volgende criteria gehanteerd werden: Nederlandstalig, met DSM-classificatie, geschikt voor jeugdigen van 12 tot 21 jaar, classificatie van specifieke stoornissen van delinquente jeugdigen (verslaving, middelenmisbruik, gedragsstoornissen), afnametijd korter dan twee uur en de mogelijkheid het instrument te laten afnemen door niet-diagnostici of 'leken' (Edelbrock & Costello 1988; Silverman 1994; Harkink 1997).

De DISC is gekozen omdat het instrument een kinder- en ouderversie kent, respectievelijk de DISC-C(hild) en de DISC-P(arent), die zich beide richten op de psychopathologie van de jeugdigen. Dit maakt het mogelijk de bruikbaarheid van het instrument bij delinquente jeugdigen en bij ouders van delinquente jeugdigen te onderzoeken. In Nederland is bovendien op grote schaal onderzoek gedaan met de DISC door Verhulst e.a. (1997), wat vergelijking mogelijk maakt. De DISC is zeer gestructureerd, laat geringe interpretatievrijheid (en doorvraagmogelijkheden) aan de onderzoeker, waardoor een getrainde 'leek' het interview kan afnemen. De afname duurt zestig tot zeventig minuten. Het interview heeft een 'skipstructuur', wat inhoudt dat alleen wordt doorgevraagd als het antwoord op de hoofdvraag daartoe aanleiding geeft. De diagnostische dekking is redelijk compleet met uitzondering van de pervasieve ontwikkelingsstoornis en de reactieve hechtingsstoornis. De psychotische stoornis wordt slechts beperkt uitgevraagd.

METHODE

Voor het DISC-C-onderzoek is gebruik gemaakt van de door Kasius (1993) uit het Engels vertaalde DISC-C 2.3 met DSM-III-R-classificaties. Voor het DISC-P-onderzoek zijn aanvullingen gebruikt uit de DSM-IV-versie van de DISC.

DISC-C De DISC-C werd op bruikbaarheid getoetst bij 42 jongens in de rijksinrichting voor jongens 't Nieuwe Lloyd te Amsterdam. Dit gebeurde tussen april en november 1997. 't Nieuwe Lloyd is een gesloten justitiële jeugdinrichting voor zestig delinquente jongens, die daar hun preventieve hechtenis of de door de rechtbank opgelegde detentie uitzitten. In 1997 was de gemiddelde verblijfsduur 69 dagen. Bij binnenkomst werd de jongens gevraagd om op vrijwillige basis deel te nemen aan het interview. Zes jongens weigerden met als redenen: 'nog te veel onderzoeken voor de boeg', 'genoeg van al die onderzoeken' en 'gewoon geen zin'. De DISC-C werd op zijn vroegst drie weken na binnenkomst door een van de auteurs afgenomen om invloed van de (al dan niet depressieve) reactie op het gedetineerd zijn uit te sluiten. Bij vier jongens bleek afname onmogelijk omdat ze de Nederlandse taal niet beheersten. Afnameproblemen werden onderzocht aan de hand van een vragenlijst, door te vragen naar en een oordeel te vellen over aandachtsconcentratie, begrip, interesse en coöperatie van de jongen en door de duur van het interview en het aantal herhalingen te noteren. In enkele gevallen werden de gegevens, met toestemming van de jeugdige, voor nadere diagnostiek en zorg aan de psychiater van 't Nieuwe Lloyd verstrekt.

DISC-P De DISC-P werd op bruikbaarheid getoetst bij ouders van 15 jeugdige delinquenten. Dat gebeurde in het kader van de zogenaamde 'triple pro justitia rapportage' via de Forensische Psychiatrische Dienst (FPD) Amsterdam. Een triple rapportage is een gezamenlijk rapport aan de

rechtbank van psychiater, psycholoog en milieu-onderzoeker en vindt alleen plaats bij jeugdigen die ernstige delicten hebben gepleegd, zoals zeden- of levensdelicten (Duits 2000). De DISC-P werd afgenomen door drie getrainde maatschappelijk werkers van de Raad voor de Kinderbescherming Amsterdam. Zij gebruikten in 1999 de DISC-P in hun uitgebreide milieuonderzoek voor de rechtbank om bij de ouders gestandaardiseerd eventuele psychopathologie van hun kind uit te vragen.

De bruikbaarheid van de DISC-P werd onderzocht door de ouders een vragenlijst voor te leggen aan het eind van het interview, en de interviewer beoordeelde het concentratie- en begripsvermogen van de ouders en noteerde de duur van het interview en het aantal herhalingen. De raadsonderzoekers werden zelf bevraagd met een evaluatieformulier en open interviews over eventuele afnameproblemen. De psychiatrische rapporteurs van de betreffende jeugdige werd gevraagd of de DISC-P toegevoegde waarde had voor hun diagnostisch onderzoek.

RESULTATEN

De gemiddelde leeftijd van de 42 met de DISC-C onderzochte jongens bedroeg 16,4 jaar met een standaarddeviatie van 1 jaar. Van hen was 64,3% allochtoon, toentertijd representatief voor de populatie binnen de justitiële jeugdopvanginrichtingen. De gemiddelde afnametijd van de DISC-C bedroeg 98 minuten, wat relatief lang is (Esmeijer e.a. 1999).

Het vóórkomen van diverse DSM-III-R-stoornissen bij de gedetineerde jongens bleek hoog te zijn (stemmingsstoornissen 11,9%; ADHD (aandachtstekort-hyperactiviteitstoornis) 7,1%; gedragsstoornissen 81,5%; middelenmisbruik 35,7%). Het bleek vele malen hoger dan bij de 780 jeugdigen uit het bevolkingsonderzoek van Verhulst e.a. (1997), maar conform eerder onderzoek onder 108 bij de rechter voorgeleide jeugdige delinquenten (Doreleijers 1995). In het huidige onderzoek komt bij de gedetineerde jon-

gens vaker middelenmisbruik voor dan in Doreleijers' onderzoek (35,7% versus 16%), maar de vergelijking gaat moeilijk op: Doreleijers gebruikte een ander meetinstrument (Child Assessment Schedule) en kwam mede op grond van een ouderinterview en psychiatrisch onderzoek tot DSM-classificatie.

De afnameproblemen met de DISC-C bleken gering; bij allochtone jongens waren iets meer afnameproblemen. Afnameproblemen hangen niet samen met leeftijd, delictsoort en mate van beheersproblemen en ook niet met een antisociale gedragsstoornis, depressieve stoornis of misbruik van middelen. Ze hangen wél samen met een oppositioneel-opstandige gedragsstoornis, aandachtstekortstoornis (ADHD) en dysthymie (Harkink 1997).

De gemiddelde afnameduur van de DISC-P was met 180 minuten zeer lang. Dat had te maken met de taal- en begripsproblemen van de voornamelijk allochtone ouders (88% van de jeugdigen die in 1998 en 1999 via de FPD Amsterdam onderzoek pro justitia ondergingen was van allochtone afkomst). Afname van de DISC-P bij niet of slecht Nederlandsprekende allochtone ouders en afname bij ouders met een lage intelligentie kostte de raadsonderzoekers dermate veel moeite dat men afname zinloos achtte. Dit gold eveneens voor ouders die de juridische of emotionele problematiek van hun kind miskenden, ontkenen of bagatelliseerden; de DISC-P leverde dan te weinig informatie in verhouding tot de afnameduur.

De raadsonderzoekers erkenden dat zij door het gericht uitvragen van de psychopathologie van de jeugdigen bij de ouders zelf veel leerden over psychiatrische symptomatologie, wat een meerwaarde lijkt van het instrument. De zes bij de DISC-P-onderzoeken betrokken psychiaters vonden de bruikbaarheid van de DISC-P voor het psychiatrisch onderzoek voor de rechtbank te gering. De ouders van de onderzochte delinquenten jeugdigen rapporteerden doorgaans weinig tot geen stoornissen, terwijl uit psychiatrisch onderzoek bleek dat hun kinderen ernstige psychiatri-

sche problematiek vertoonden en ernstig disfunctioneerden.

DISCUSSIE EN CONCLUSIE

De DISC-C lijkt bruikbaar voor prevalentieonderzoek bij Nederlandssprekende gedetineerde jongens in de justitiële jeugdinrichting. Het instrument lijkt ook bruikbaar als basis voor nadere psychiatrische diagnostiek en zorg, maar dat is niet systematisch onderzocht. Bij de onderzochte jongens bleken stemmingsstoornissen, ADHD, gedragsstoornissen en middelenmisbruik veel vaker voor te komen dan bij jeugdigen uit een bevolkingsonderzoek. Dat is een bevestiging van eerder onderzoek naar psychopathologie bij jeugdige delinquenten en het benadrukt de noodzaak van medisch-psychiatrische zorg in de jeugdinrichting. Als de DISC-C als diagnostisch meetinstrument in dat kader gebruikt wordt, is het nodig in de psychiatrische diagnostiek aandacht te besteden aan psychotische en pervasieve stoornissen, omdat de DISC deze respectievelijk slecht en niet vaststelt.

De gebruikswaarde van de DISC-P als hulpmiddel bij psychiatrische diagnostiek pro justitia bij ouders van delinquente jeugdigen bleek gering. De afname leverde nauwelijks informatie op als aanvulling op het psychiatrisch onderzoek van de jeugdige en de afname kostte te veel moeite door vaak voorkomende taalproblemen, lage intelligentie en wantrouwen van de ouders naar justitie. Het is diagnostisch van belang als ouders de psychiatrische problematiek van hun kind mis- of ontkennen. Dat moet echter gerelateerd worden aan de te investeren moeite van de raadsonderzoeker. Daarom wordt in Amsterdam bij de 'triple pro justitia rapportage' van jeugdigen de DISC-P nu in verkorte vorm voor de meest voorkomende stoornissen (middelenmisbruik, stemmingsstoornissen, ADHD, gedragsstoornissen) afgenomen bij ouders van wie aangenomen wordt dat ze de Nederlandse taal voldoende beheersen, redelijk coöperatief zijn en over een normale intelligentie beschikken. De

oorspronkelijke doelstelling, de gehele psychopathologie van de jeugdige gestandaardiseerd uitvragen bij de ouders, is dus, om praktische redenen, bij deze vorm van rapportage pro justitia verlaten.

 De auteurs danken prof. dr. W. van den Brink voor zijn advies bij de onderzoeksopzet en voor zijn commentaar en prof. dr. Th.A.H. Doreleijers voor zijn commentaar.

LITERATUUR

- Boendermaker, L. (1999). Justitiële behandelinrichtingen voor jongeren, populatie en werkwijze. Proefschrift Universiteit Utrecht. Leuven-Apeldoorn: Garant.
- Doreleijers, Th.A.H. (1995). Diagnostiek tussen jeugdstrafrecht en hulpverlening. Proefschrift Universiteit Utrecht. Arnhem: Gouda Quint.
- Duits, N. (1997). Forensische kinder- en jeugdpsychiatrie. In J.A.C. Bartels, N. Duits & W.B. Gunning (red.), *Jeugdpsychiatrie en recht*. Assen: Van Gorcum.
- Duits, N. (2000). Eindevaluatie 'Samenwerking rond delinquente Amsterdamse jeugdigen' (Nota). Amsterdam: Forensisch Psychiatrische Dienst.
- Edelbrock, C., & Costello, A.J. (1988). Structured psychiatric interviews for children. In M. Rutter, A.H. Tuma, & I.S. Lann (red.), *Assessment and Diagnosis in Child Psychopathology* (pp. 87-112). London: Fulton.
- Esmeijer, F.J., Veerman, J.W., & van Leeuwen, H.M.P. (1999). Gestructureerde interviews voor DSM-classificatie van psychische stoornissen bij kinderen en jeugdigen. Een overzicht. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 41, 209-218.
- Harkink, J. (1997). Psychopathologie bij gedetineerde jongens. Eindschrijft ontwikkelingspsychologie. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Kasius, M.C. (1993). Nederlandse vertaling van het Diagnostic Interview Schedule for Children DISC 2.3-Child Version. Rotterdam: Academisch Ziekenhuis Rotterdam/Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Ministerie van Justitie (1999). Rapport medische zorg en Discussienota forensische psychiatrie in de justitiële opvanginrichtingen. Interne nota's kwaliteitszorg sector JJI. Den Haag.
- Silverman, W.K. (1994). Structured Diagnostic Interviews. In T.H. Ollendick, N.J. King, & W. Yule (red.), *International Handbook of phobic and anxiety disorders in children and adolescents* (pp. 293-315). New York: Plenum Press.

Verhulst, F.C., van der Ende, J., Ferdinand, R.F., e.a. (1997). The prevalence of DSM-III-R diagnoses in a national sample of Dutch adolescents. *Archives of General Psychiatry*, 54, 329-336.

J. HARKINK is kinder- en jeugdpsycholoog en onderzoeks-assistent bij de Forensisch Psychiatrische Dienst (FPD) te Amsterdam.

Correspondentieadres: Emmalaan 7, 1075 AT Amsterdam.

AUTEURS

N. DUIJS is kinder- en jeugdpsychiater en coördinator jeugd van de Forensisch Psychiatrische Dienst (FPD) te Amsterdam.

Geen strijdige belangen meegegeeld.

Het artikel werd voor publicatie geaccepteerd op 7-9-2000.

SUMMARY

Usefulness of the DISC in juvenile forensic psychiatric diagnostics – N. Duits, J. Harkink –

The diagnostic Interview Schedule for Children has been tested as a tool in the psychiatric assessment of mental disorders in young delinquents. The Child version (DISC-C) has been positively tested as a tool in the psychiatric assessment of mental disorders in 42 young detainees, although some critical comments can be made. The parent version (DISC-P) appeared to be less useful as a tool in juvenile forensic psychiatric diagnostic assessment with 15 parents of (other) young delinquents. It is now used in a shortened form.

[TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 43 (2001) 6, 405-409]

KEYWORDS DISC, forensic psychiatry, juvenile psychiatry